

Laura Ruuhonen

ÜKSIK

D R A A M A - K O M Ö Ö D I A

kahe vaatuses

Yksinen, 2006

Soome keelest tõlkinud Aare Toikka

Esiendus 9. septembril 2022 Endla Teatri Kүүinis

lavastaja
ENN KEERD

kunstnik
LIINA UNT

muusikaline kujundaja
FELIKS KÜTT

valguskunstnik
IIRIS PURGE

videokunstnik
KATRE SULANE

etenduse juht
ANU HÖVEL

helimeister
SIIM ROHTVÄLI

valgusmeistrid
IIRIS PURGE ja KARMEN TELLISAAR

videomeistrid
ANTTI AALMAA ja ARGO VALDMAA

kostümeerija
KÄRT ALTJÕE

grimeerija
IVI SMELJANSKI

lavameister
LAURI ALLIKAS

Hilpi K. Korpi-Wikman, pensionil silmaarst
LII TEDRE

Juulia Ramona Niva, arhitekt
KATI ONG

Tor Sjölund, noor meremees
SANDER REBANE

LAURA RUOHONEN

1960. aastal sündinud Laura Ruohonen on üks Soome edukamaid näitekirjanikke nii kodu- kui välismaal. Helsingis sündinud ja kasvanud Ruohonen õppis varakult lugema ning nimetab üheks oma kirjandusarmastuse mõjutajaks oma Karjala-vanaema kodus olnud kaunist raamatu-riiulit, mida täitis esinduslik valik klassikute teoseid. Ka teatriga sai Ruohonen tuttavaks juba lapsepõlves, meenutades ühe meeldejäävaima teatrielamusena Soome Rahvusteatri laval nähtud lendavat Peeter Paani. Lugemise ja teatriskäikude

koosmõju oli nii suur, et juba kaheksa-aastaselt kirjutas Ruohonen vihikutesse tempokaid ajaloolisi näitemänge, mida siis koos sõpradega ette kanti. Küll aga ei tulnud väiksele Laurale pähegi, et kirjanikuks olemine võiks olla elukutse, millega leiba teenida: „Kujutasin ette, et kirjanikud on omamoodi väljavalitud inimesed, kellele mingi üleloomulik jõud annab loa lugusid kunstiks muuta. Mulle ei tulnud pähegi, et mõni tava-inimene võiks jultunult asuda samale tööle, mida tegid näiteks Anton Tšehhov või Maria Jotuni.“ Nii juhtuski, et pärast keskkooli lõpetamist läks Ruohonen hoopiski Helsingi Ülikooli bioloogiat ja kirjandust õppima: „Minu eesmärk oli idealistlik. Kujutasin naiivselt ette, et kui ma bioloogi teadmiste ja kirjaniku kirega kirjutan artikleid keskkonnanäriisist ja väljasuremislaiane tragöödiast, siis mõjutan inimesi ärkama ja oma hävitavaid tegutsemisviise muutma.“

22-aastase bioloogiatudengina kohtas Ruohonen vabaõhumuuseumisse viival sillal rühma rõõmsaid noori, kellest üks oli Teatriakadeemia dramaturgiatudeng ning Laura mõistis, et ka näitekirjanikuks saab õppida: „See oli mulle kui ilmutus. Seni olin arvanud, et jumal sosistab aeg-ajalt mõnele tipp-talendile kõrva, et nüüd võid sa kirjutada näidendi nagu „Nõmmekingsepad“ või „Godot'd oodates“.“ Nii vahetaski Ruohonen 1983. aastal kõrgkooli ning asus dramaturgiõpingutele Soome Teatriakadeemias, mille lõpetas 1987. Järgnesid filmi- ja televisioonistsenaristika-õpingud Austinis Texase Ülikoolis ja Los Angeleses Ameerika Filmiakadeemias ning 1997. aastal sai Ruohonen Soome Teatriakadeemast teatrikunsti magistri kraadi.

Aastail 1990-1997 töötas Ruohonen Yleisradio Raadioteatris lavastaja-dramaturgina, seejärel on ta tegutsenud vabakutselise kirjaniku ja lavastajana. Tema esimesed näidendid jõudsid teatrilavale juba 1980ndate aastate lõpul, esialgu Kemi ja Kajaani linnateatrites, 1991. aastal aga jõudis tema näidend „Lintu vai kala“ („Lind või kala“) Soome Rahvusteatri lavale. 1995. aastal sai tema näidendi „Olga“ esmalavastusega Rahvusteatrist alguse ka Ruohose lavastajateed ning sellest alates on ta päris paljud oma näidenditest just ise esimesena lavale seadnud. Nii jõudsid näiteks „Suurin on rakkauus“ („Suurim on armastus“) 1998. ja „Kuningatar K“ („Kuninganna K“) 2003. aastal Soome Rahvusteatri ning „Suomies ei nuku“ („Soomes ei maga“) 2000. aastal KOM-Teatteri ja „Yksinen“ („Üksik“) 2006. aastal Teatteri Jurkka lavale. „Üksiku“ esmalavastuses mängisid Hilpit Soome teatri *grand-old-lady* Seela Sella ning Juuliat näitekirjanik, lavastaja ja näitleja Leea Klemola, kelle Kokkola-triloogia näidendid on Endla publikulegi tuttavad. Tori kehastas esmalavastuses Aaro Wichmann ning 2008. aastal valmis režissöör Auli Matila käe all näidendil põhinev ja samade näitlejatega telefilm, mis on suuresti üles võetud Soome lõunapoolseimal asustatud saarel Utöl, millest viimastel aastakümnetel on kujunenud ka Laura Ruohose „kirjutamissaar“.

2008. aastal sai Soomes ja rahvusvaheliseltki menukaks autoriks kujunenud Ruohosest Soome Teatriakadeemia dramaturgiaprofessor. Õppejõuna oli tema jaoks keskseimaks küsimus, kuidas saab mitme tuhande aasta vanust draamakirjanduse pärandit tänapäeval rakendada: „Minu jaoks on näitekirjandus kunstiliikidest kõige polüfooni-

lisem ja demokraatlikum, sest ta isegi ei püüdle ühe ja ainsa tõe poole, vaid annab ruumi paljudele vaadetele, häälele ja maailmadele.“ Ka Teatriakadeemia professorina töötadeski oli Ruuhonen produktiivne autor, kuid viie aasta möödudes jättis ta õpetamise, sest tundis, et peab muidu isikliku kunstnikukarjääri seisma panema. Siiski on ta uhke, et tema õpilaste hulgas on sirgunud mitmeid suurepäraseid noorema põlvkonna dramaturge: „Olen selle üle veidi uhke. Ma ei ütle, et see on minu teene, aga vähemalt ei teinud ma neid suurepäraseid kirjanikke katki.“

Pärast 2013. aastat on Ruuhonen tegutsenud peamiselt vabakutselise näite- ja lastekirjaniku ning lavastajana. Ruuhose ja tema abikaasa, filosoofi ja poliitiku Thomas Wallgreni peres on kolm last, kellest kaks on tänaseks juba täisealised, kuid veel mõned aastad tagasi ütles Ruuhonen oma kirjanikutöö ja pereelu kombineerimise kohta nii: „Kirjutades vajan aeg-ajalt täielikku rahu ja taandun kirjutamiseks saartele. Sel ajal on laste ja kodu eest vastutanud minu abikaasa. Igapäevaelu ongi minu jaoks olnud pidev balansseerimine oma töö ja viieliikmelise pere vahel. Minu vajadus rahu ja üksioleku järele on perele koormaks, kuid arvan, et siiski on parem, kui olen kirjutamise ajal füüsiliselt eemal, mitte ei istu kodus, aga pole päriselt kohal.“

Biooloogiahuvi pole Ruuhost jätnud ka tema kirjanikuelus ning ta tunnistab, et just see paneb teda inimesi vaatlema kui üht liiki teiste hulgas ning tema näidendites on sageli temaatiliselt kesksel kohal inimese ja keskkonna suhe. Tema näidendite tegevuspaikadeks on sageli erineva ajaloolise või

geograafilise tähtsusega paigad või maastikud, nagu ta neid ise nimetab, mis asuvad looduses – näiteks soos, saarel, merel, koopas – ning need maastikud mõjutavad näidendi tegelasi, sündmusi ja üldist dramaturgiat. „Meie kõigi meeltes on maailma kaart. Mind huvitab väga inimeste sisemiste maastike uurimine – kuidas nad neis liiguvad, kuidas nad end nende maastike suhtes positsioneerivad. Need salajased, väga privaatsed kaardid on sageli palju originaalsemad ja intriigerivamad kui inimeste – ja näidenditegelaste – vahelised suhted ja tunded,“ ütleb Ruohonen ja lisab: „Näidendite puhul on maastiku mõju dramaturgilistele ja struktuuralistele elementidele siiani peaaegu täiesti avastamata territoorium. Aga mulle tundub, et uue kirjutamise tuum on just selles. Me oleme läbinud perioodi, mil kaas-aegse draama maastikuks oli diivan. See oli väga piirav. Ma ei ütle muidugi, et tegevuse paigutamine Mount Everestile teeb selle intriigerivamaks. Aga parimates näidendites on seesmised ja välised maastikud üksteisest eristamatud – nii orgaaniliselt läbi põimunud, et seda draamat ei saaks kusagil mujal eksisteerida.“ Siiski tuleb loodusest kirjutades järgida pisut teistsuguseid reegleid, loodusele tuleb kirjutades läheneda nii, nagu iidsed karukütid lähenesid oma saagile: „Karu küttides ei tohi teda otse rünnata. Sa pead lähenema eri suundadest, aeglaselt ja alandlikult. Otseteid ei saa olla. On asju, mida tahtmisega ei saa – asju, mis antakse sulle kingituse või ülesandena – nagu koha vaimu mõistmine või näidendi teemad ja põhjused.“ Lisaks loodusele ja füüsilistele maastikele on Ruohose loomingule omase ka viited loomadele, eeskätt lindudele ja kaladele. Üheks oma suurimaks

hobiks peab Ruohonen just lindude vaatlemist: „Lindude iga-aastane ränne on minu jaoks ikka ime. On ju sõnatuks tegev tõsiasi, et väike tiir võib oma rändeteekonnal lennata 40 000 kilomeetrit. Et oma väikeste tiibadega lendab ta elus läbi teekonna, mis võrdub kolme ja poole retkega Kuule ja tagasi.“ Eluvormide uskumatu mitmekesisus on see, mis Ruohose kirjatöid toidab: „On palju, mida me lindude ja kalade juures ei mõista. Nad on nii tavalised ja konkreetset, aga siiski nii hoomamatud. Neil on kõige ebatavalisemad kooselu- ja sigimisviisid, mille variatiivsus on tohutult värskendav ja mitte kunagi igav. Mulle tundub, et loomade uurimine annab mulle lootust inimkonna suhtes.“

Viimastel aastatel peamiselt lastekirjanikuna tegutsenud Ruohose näidendeid on tõlgitud paarikümnesse keelde ning mängitud kõigil viiel kontinendil ning ta on oma loominguga eest pälvitud mitmeid kodu- ja muumaiseid auhindu. Tema uusim näidend ja lavastus „Sultanaatti“ („Sultanaat“) jõuab Soome Rahvusteatri lavale 2022. aasta novembris ning sellega tähistatakse Ruohose 30. lavajuubelit põhjanaabrite esindusteatris.

Eesti teatrilavale on Ruohose näidenditest senini jõudnud vaid „Yksinen“, mille 2012. aastal pealkirja „Yksine“ all tõi lavale Kuressaare Linnateater. Eesti esmalavastuses Hilpit kehastanud Kersti Kreismann pälvis selle eest 2013. aastal Eesti Teatrilidu parima naispeaosatäitja aastaauhinna. Juuliat mängis esmalavastuses Piret Rauk ning Tori Jörgen Liik. Näidendi tõlkis ja esmalavastas Eestis Aare Toikka, kes on Ruohose kohta öelnud: „See on kõrgklassi näitekirjandus, mida Laura Ruohonen loob.

Selles näitekirjanduses on selged, tugevad karakterid, selles näitekirjanduses on klaar, kuid iseenesestki mõista ootamatusi täis lugu ja üllatav probleemiasetus. Ja see kõik on kirjutatud sooja ning mõistva vaatega inimesele, ses vaates on sooja huumorit, mida kohtab harva. Selletaoline selge vaade ja heatahtlik muie on haruldus me tihtipeale nii skandaalijanuses ja ilkuvas ilmas. Soomlastel on Ruohosega kõvasti vedanud.“

Kava koostamisel on kasutatud Jarmo Lintuse artiklit „Ei-inhimilliset eläimet osana aatedraaman rakentumista Laura Ruohosen näytelmissä Lintu vai kala, Kuningatar K ja Luolasto“ (ilmunud aastakirjas „Sananjalka“ nr 61, 2019), Topi Vainikaise magistritööd „Kohtaaminen maisemassa. Talon merkityksiä Laura Ruohosen näytelmässä Yksinen“ (Helsingi Ülikool 2017), Tua Harno artiklit „One Should Approach Writing Like a Ancient Bear Hunter“ (ilmunud ajakirjas „TINFO News – Theatre and Ecology“, 2012), Riikka Heinose intervjuud „Kuukauden äiti Laura Ruohonen: Lasten pitää saada uskoa, että elämä on ihanaa“ (ilmunud veebiajakirjas kaksplus.fi, 1.12.2017), Jaana-Mirjam Mustavuori intervjuud „Lintuja pitää malttaa katsoa“ (ilmunud ajakirjas „Enemmän Tarinoita“ nr 8, 2020), Taina Latvala intervjuud „Kirjailija Laura Ruohonen piti päänsä ja säilytti oman tyyliinsä jo Teatterikorkeakoulussa: „Täytyy kieltäytyä rooleista, joita väkisin yritetään tarjota““ (ilmunud ajalehes „Helsingin Sanomat“ 9.10.2020) ning Theatre Info Finland kodulehel tinfo.fi leiduvad materjali.

Laura Ruohose foto autor on Kari Hautala (Otava), lavastuse proovi pildistas Andres Adamson. Lavastuse plakati foto tegi Andres Adamson, plakati kujundas Diana Yanson. Kavalehe koostas Anne-Ly Sova ja kujundas Ilona Rääk.

lavastusjuht Andrus Jõhvik
pealavameister Kaido Päästel
vanemlavameistrid Ando Loosaar, Fred Laur, Janek Lipponen
lavameistrid Lauri Allikas, Sergei Peetso, Kristo Paddernik
dekoratsioonide valmistajad Kaido Päästel, Viljar Viik
butafoor-dekoraator Kaido Torn
tekstiilide värvija Anu Heinsalu-Diževski
kostüümiala juhataja Ester Kasenurm
kostüümide õmblejad Urve Kasenurm, Urve Enne, Epp Mõts
grimmiala juhataja Ivi Smeljanski
grimeerijad Sirle Teeäär, Karina Pajunurm
kostümeerijad Kärt Altjõe, Lili Luusepp
inspitsient-rekvisiitorid Anu Hövel, Astrid Kivila, Silja Koppel
heliala juhataja Siim Rohtväli
helimeistrid Tarmo Jürgens, Janek Vlassov
valgusala juhataja Margus Vaigur
valgusmeistrid Karmen Tellisaar, Ivar Pinterskihh, Iiris Purge
videoala juhataja Argo Valdmaa
videomeister Antti Aalmaa
muusikajuht Feliks Kütt
turundus- ja kommunikatsioonijuht Inger Lilles-Nestor
trupijuht Aigi Veski
peaadministraator Ain Miilberg
haldusjuht Kaido Lüll
dramaturgid Anne-Ly Sova, Ott Kilusk
peakunstnik Liina Unt
loominguline juht Ingomar Vihmar
teatrijuht Roland Leesment

SA Endla Teater 112. hooaeg
Keskväljak 1, Pärnu 80010
kassa 442 0666, info 442 0667
www.endla.ee

Teatri toetajad ja koostööpartnerid:

pärnu

CRAMO
ehitusseadmete rent

pajõ
TRÜKIKODA

ERR

Pärnu Postimees

KUKU

ESTONIA
Spa Hotels

EPS
TERM
AS Reidenti plaan

tervis
ravispahotell

Täname
Meklean OÜ

Autoriõigusi vahendab
Eesti Teatri Agentuur

EESTI
TEATRI
AGENTUUR